

Mihály András

az Operaház új igazgatójával

A változás Operaházunk igazgatói posztján csaknem minden alkalommal új korszak jöttét is sejteti dalszínházunk életében. Lukács Miklós tizenkét éves direktorsága után nyugdíjaztatását kérte, s utódjául Mihály Andrást nevezték ki. Mihály András munkássága zenei világunknak jóformán az egészét, évtizedek óta, át-meg-átszövi: zeneszerző, pedagógus, karmester, így hát érdeklődése és aktivitása szokatlanul szerteágazó.

Az Operaház sem újdonság számára, hiszen Tóth Aladár igazgatása idején két esztendeig főtítkára, ezt megelőzőn pedig a zenekar szóloccsellistája volt.

— Hogyan szánta rá magát, hogy az Operaház vezetésének szertföltött bonyolult feladatára vállalkozzon?

— Hogy mennyire bonyolult, azt főtítkárságom éveiben, Tóth Aladárral való boldogító és tanulságos együttműködéseimkor is, többé-kevésbé észleltem, hiszen az Erkel Színház épp az idő tájt, vagyis 1948-ban alakult második Operánkká. A két színház párhuzamos működtetése valóban nem csekély gond. De az akkori problémák azóta újakkal sokasodtak, s úton-útfélen ezzel íjesztgetnek engem leginkább. Az ország nyitottsága folytán helyzetünk oly kedvező alakult, hogy tehetséges művészeinknek, főképp az énekeseknek a számára a nemzetközi pálya is kitártult. Hogy színházunk igényét a külföld igényével egyeztessük, bizony nem-egyszer már-már elviselhetetlennek rémlő keserves adminisztrációs munkával oldható meg. Csakugyan nem könnyű premiereket, repertoár-előadásokat, próbákat oly módon lebonyolítani, hogy ügyeljünk a művészek színházunk kívül való hazai elfoglaltságára — hangversenyen, rádióban, tévében —, egyszerűsége a nemzetközi meghívásokra is. De hát ne felejtsük el, hogy ennek az ellenkezője, az ország bezártsága milyen kétségbeesítő volt, mert kirekedtünk a világ zenei életének vérkeringéséből, és gátat szabott művészeink ambíciójának az, hogy tu-

dásukat, képességüket úgysem mérhetik össze nemzetközi szinten.

— Vajon hogyan vélekedik minderről egy év múlva?

— Meglehet, én is nyögök majd amiatt, hogy egyik-másik énekesünk épp azon az estén szerepel külföldön, amikor idehaza kellene felléptetnem. Akkor majd föllapozom ezt a nyilatkozatomat, s eszembe jutnak az ország mai nyitottságának jóvoltából fakadó áldásos körülményeink. Persze, ha valamelyik kiváló művészeink évekre akarna külföldre szerződni, az ellen épp oly elkéseredetten harcolnék, akár a világ bármelyik operaiszervezője. Nem kétséges az sem, hogy ha valakit zokszó nélkül ereszték el, azt semmire sem becsülöm.

— Voltaképpen mi vonzza az Operához?

— A csodálatosan magasrendű műfaja, a költészetnek, a festészetnek, a mozgásnak, a színjátszásnak a zene jegyében való összefonódása. Ha ezt magas szinten sikerül megvalósítanunk, aligha akad más műfaj, amely versenyre kelhetne vele. De ha az operákat lagymatagon játsszuk, a műfajt az a veszély fenyegeti, hogy áporodottá, sőt, komikussá sekélyesedik.

— Az operajátszás modernizálását véli fontosnak?

— Az operajátszás akkor a legmodernebb, ha minden mozzanatában a mű eredeti szellemét követi. Egyébként is a tudás és a lelkesültség magaslátán egy-egy előadás lángba borul és valósággal szárnyal. Ezt a szintet, épp a műfaj összetett volta miatt, nem könnyű megalkuvás nélkül megőrizniünk, mégis ez a feladatunk, mert a közönséget csakis ily módon gazdagítjuk az igazi élmény gyönyörűségével és így mentjük meg attól, hogy az operát álmos, poros műzeumnak érezze. Ez az a probléma, amelyre Boulez is célzott annak idején.

— De hát ez a csoda miképpen valósítható meg két színházban estéről estére?

— A két színházban havonta körülbelül hatvan előadás csendül fel. A világ

operaházainak a tervében nemegyszer két nézőszög kerül egymással szembe. Az egyik az a törekvés, hogy megismertesse a felnövekvő közönséget az operairodalom remekeinek a többségével, a másik józanságra int. Azt hiszem, hogy Operánk talán egy kicsit túlbecsülte lehetőségét, amikor hatvan művet sorakoztatott föl repertoárjában.

— Hogyan néz ennek a problémának elébe?

— Azon igyekszem majd, hogy óvatosan — nehogy kirívó ürök támadjanak — csökkentsem a repertoárt. Ily módon talán az is lehetséges, hogy néhány év múltán a hallgatásra ítél operák frissen, meglepetésként kerülnek újra műsorra. Az utóbbi években Operánk csupán évi négy bemutatásra szorítottam, én szeretném, ha ismét hat premierre vállalkoznánk.

— Többször is szóba került az az elképzelés, hogy két Opera helyett inkább csak egy színházban játszanak operát...

— Budapesten két Opera nézőtere telik meg minden este, így hát gondolnunk sem szabad arra, hogy valamelyiket becsukjuk, megszüntessük. Amíg csak lehetséges, mind a kettőben játszaniunk kell.

— Sok vita kerekedik arról mindenütt, hogy az operai előadások megtelemelésében kié az elsőbbség? A karmesteré, a rendezőé vagy az énekesé?

— A főszereplő mindig az az énekes, aki a színpadon énekel, de a színház lelke, a művek szellemi őre és életrekelője a karmester, és segítőtársa, a gyakran háttérbe szorított korepetitor. Semmiképp sem becsülöm le a rendező és a szcenikus szerepét, hiszen jobbára nekik köszönhető az Opera színház volta, de hát az opera az a színház, amelynek a zene a legfontosabb kifejező eszköze. A rendező produkciója is csak akkor válik izgalmassá, ha a zene varázslata hatja át.

— Vajon sokféle igazgatói teendője közül mire kerül legelőször sor?

— Mindenekelőtt az a fontos és jóleső feladat hátról rám, hogy megkérjem Ferencsik Jánost, kötődjön megint hozzánk, az utóbbi években meglazult kapcsol-

latát fűzze szorosabbra az Operaházzal. Nyilvánvaló, hogy nagy nemzetközi sikerei s jelentős hazai hangversenyei miatt nem vállalkozhat nálunk apró munkára, de az az elképzelésünk, hogy ismét főzeneigazgatóként fémjelezze színházunkat, és részt vegyen az Operaház arculatát formáló legfontosabb határozatainkban.

— Ez csakugyan örömhír. S Ferencsik mikor vezényel az Operában?

— Ami a jövő szezonjait illeti, mire tárgyalásaink megkezdődtek, Ferencsik naptára már megtelt. Így hát 1978—79-ben egyelőre kevesebbet dirigál nálunk, mint ahogy szeretnénk, mégis nyilvánvalóvá válik, hogy az ő neve és az Operaház nem elválasztható egymástól. A rákövetkező évadban már több tervet vetett föl: a Rózsalovag fölújítását és alighanem A varázsfuvoláét is.

— Miféle fontos változtatásokat tervez még?

— A zenei vezető egyik fontos feladata, hogy a fölbukkanó tehetségeket észrevegye és minden eszközzel segítse. A Zeneművészeti Főiskolán az utóbbi három évtizedben sok rendkívüli tehetséggel találkoztam és az a tapasztalatom, hogy a fiatalok azt a fajta bánásmódot szeretik leginkább, amely dicséretet, tanácsot, s ha szükséges, szidást is magában foglal. Arról nem is szólva, hogy minden lehetőségük legyen tehetségük kibontakoztatására, bemutatására. A nagy tehetségű kezdő operai fiatalokat okosan és érdekesen kell útnak indítanunk, de ne felejtsük meg a többiekről sem, akiknek közreműködését előadásainkon nem nélkülözhetjük.

— Kikre céloz?

— A nem zseniálisokra, akiknek a tudása, lelkesült művészelete ugyancsak fontos számunkra. Gondoljon csak arra, hogy az operai előadás csak úgy, mint egy zenekari hangverseny, olyasféle együttes produkció, amelyben egy-egy nagy tehetségű részvevő különleges sikert arathat, de a legkisebb közreműködő is elronthatja az egész estét.

— Mi a szándéka, sokat

Film-Színház-Muzsika

1978 JUL 1

(Fotó: Koncz Zsuzsa)

tartózkodik-e majd az igazgatói szobában?

— Azt hiszem, hasznosabb munkát végzek, ha minél több időt szánok arra, hogy a próbákat hallgassam, a karmesterekkel, a rendezőkkel, meg a korrepetitorokkal beszélgessek és vitákba elegyedjek velük is, az énekesekkel is. Rendszeresen szeretnék találkozni mindenkivel.

— Tudvalevő, hogy az új igazgató évtizedek óta szívósan síkraszáll a modern művek bemutatásáért is. Vajon ez a fajta vonzalma megnyilatkozik-e az Operaház műsortervében?

— Csakugyan szeretem a modern zeneirodalmat, de mi köze ennek az operai műsortervhez? Hogy érdeklődésem nemcsak korunk zenéjére irányul, az bizonyosodott az elmúlt harminc évben, nemcsak a Zeneakadémián, hanem a hangversenydobogón is.

— Operaházunkat a modern zene megszólaltatásában némelyek az elmaradottság vádjával illetik. Mi a véleménye erről?

— A vádaskodókkal nem értek egyet. Operaházunk semmiképp sem elmaradott, hiszen századunk nagy művei közül a legfontosabbakat játszotta már. Ezen kívül alig néhányat hiányolok. Mondjuk Strawinsky Rake's Progressét, Schön-

berg Mózes és Aronját és Hindemith Mathis, a festőjét. Később talán Nono meg Kagel operáira is sor kerülhet. Az elmúlt harminc évben született operákat világszerte csupán kísérletképpen játszzák.

— Vajon jut-e ideje majd arra, hogy eddigi sokrétű tevékenységét folytassa?

— A rádiónak mindmáig zenei tanácsadója voltam, erről most lemondok. A Főiskolán csökkentem óráim számát, s minimálisra korlátozom a Budapesti Kamaragyűttes koncertjeinek a dirigálását, meg a külföldi turnékat. A hangverseny-pódiumon is sokkal ritkábban szerepelek. És a komponálást még nem is említettük, holott számomra az a legfontosabb...

— Tervez-e érdekes vendégjátékokat az Operaházban?

— Az a szándékom, hogy ne csak énekeseket, hanem a többi kiváló karmestert is hívjak vendégül. A nagy karmester többnyire csodát művel, hiszen mesterségének ez a lényege. Mindenekelőtt Patané és Rozsnyai Zoltán meghívását tervezem. Gardelliről azt hallottam, hogy egyéb elfoglaltsága miatt nem sikerült jövőre hozzánk szerződtetni, de én azért megkísérlem majd. Előbb-utóbb sort kerítek arra is, hogy

azok a fiatal magyar karmesterek is részt vegyenek az Operaház munkájában, akik operakarmesteri sikereiket eddig külföldön aratták.

— Hogyan ítéli meg a nemzedéki ellentéteket az Operaházban?

— A nemzedékek folyamatos zavartalan váltásának a lehetőségét háromféle nézőszögből kell megfigyelni. A virágkorát élő énekes számunkra a legértékesebb, mert tehetsége, tudása, művészete öntudattal és biztonsággal is telítődik. De miközben őrá figyelünk gyöngédséggel, óvatosan, mégis bátran kell színpadra állítanunk a következő generációt is. A harmadik problémánk az, hogy ugyancsak szeretettel, tapintattal törődjünk azokkal a művészekkel, akik lassan-lassan pályájuk vég felé közelednek. Igen fontos, hogy minél tovább megmutathassák, mire futja az ő érett tudásukból.

— A balettről eddig nem beszélünk...

— Azért nem, mert a balett műfajában egyelőre nem érzem magamat kellőképpen otthonosnak, így hát ismerkednem kell vele.

— Vajon miféle ars poe-ticával kezdi meg direktori munkáját?

— Művészeti intézmény-

ben gyűlölöm az őrmesterkedést, és irtózom a mindenkit megdermesztő hideg pedagógiai pedantériától. Az a meggyőződésem, hogy az Operaházban, akár a Zene-művészeti Főiskolán, csakis oly módon születik rend, ha művészi atmoszférát teremtünk. A zene tanítása csupán akkor eredményes, ha a konkrét technikai tudnivalók a zene hangulatából sarjadzanak.

— A legizgalmasabb kérdés még nem került szóba: hogyan viseli el az Operaház rekonstrukciós munkálatainak a közeledtét?

— Határozott ígéret hangzott el, hogy az Operaház színpadának régóta esedékes újjáépítéséhez akkor fognak majd hozzá, amikor az Erkel Színház minden tekintetben önálló működésre alkalmas. Ez a próbatermék, a raktárak és a műhelyek felépítésére is vonatkozik, mindazokra a helyiségekre, amelyek az előadások előkészítéséhez és megvalósításához okvetlenül szükségesek. Nem vitás, hogy az operai színpad rekonstrukciójának az idején, néhány évre az egész épület használhatatlanná válik. Hogy ezzel a problémával miképpen küzdünk meg, az egyelőre még a jövő zenéje. Arról majd más alkalommal beszélgetünk.